

Práce se soubory

Co jsou to soubory?

Každý z vás si určitě pod pojmem soubor dokáže něco představit – fotku v počítači, film, referát napsaný ve wordu. Ale co to ve skutečnosti je? Je to soubor dat (informací), se kterými programy a operační systém pracují jako s celkem. Jak už jsme si řekli, počítače používají ke své funkci tzv. binární kód, tedy všechny programy i soubory v nich jsou složeny ze dvou čísel - 0 a 1 (vypnuto/zapnuto, ano/ne). Takže všechny soubory ve své podstatě vypadají stejně. Jak ale operační systém pozná, co je fotka a co film? A hlavně, jak to poznáte vy?

Operační systém má možnost podívat se dovnitř souboru a podle toho se rozhodnout, to vy ale udělat nemůžete. Naštěstí se to dá odhadnout i bez toho.

Každý soubor má svoje pojmenování, které vypadá takto:

jménosouboru.přípona

Právě podle přípony každého souboru můžete poznat, jestli je to film, nebo písnička a také, jaký program budete potřebovat pro jeho spuštění. Přípon je veliké množství a některé se používají pro mnoho účelů, ale tady je přehled těch nejběžnějších:

Poznámkový blok .txt

MS Word .doc .docx (nová verze)

MS Excel .xls .xlsx (nová verze)

MS PowerPoint .ppt .pptx (nová verze)

(poznámka, soubory vytvořené v nových verzích MS Office a uložené pod novými koncovkami, neotevřete ve starých verzích, proto je raději vždycky ukládejte v tzv. kompatibilních verzích, tedy se starší koncovkou, kterou přečtou všechny verze programu – vybrat si můžete při prvním ukládání souboru.)

OpenOffice .odt

(Program OpenOffice zkousne i .doc, zato MS Office nezkusne soubory s touto koncovkou!!)

Obrázky .jpg .bmp .tiff (a spousta dalších)

Filmy .avi .mp4 .mkv (a další)

Muzika .mp3 (a další)

.pdf Tahle přípona značí, že soubor (ať už obrázek nebo text), je uložený ve speciálním univerzálním formátu, který má zaručit, aby se na všech počítačích tento soubor zobrazoval stejně, což třeba u wordu bývá problém. K jeho přečtení potřebujete zdarma stažitelný program od společnosti Adobe – Adobe reader. Do souboru s příponou .pdf můžete převést prakticky jakýkoliv text, obrázek nebo tabulku.

.exe Tahle přípona je u spustitelných souborů, třeba když si chcete pustit nějakou hru. Ale pozor! Nikdy nepovolujte spustit se ani neklikejte na nějaký soubor s příponou .exe, pokud nevíte, co je zač. Taky to může být vir!

.dll, .sys Tyto a jiné koncovky patří důležitým souborům. Proto na ně nesahejte a nemažte je, pokud skutečně nevíte, co děláte. Taky by se vám mohlo stát, že už počítač nerozběhnete.

Rád bych poslal soubor kamarádovi, ale je moc velký

Každý z vás se někdy dostane do situace, kdy bude chtít poslat třeba kamarádovi fotky z výletu nebo učiteli domácí úkol. Ale přílohy v emailech i posílání přes úložiště mají omezenou kapacitu. Tak co teď? Budete posílat fotky po částech? Nebo rozdělíte velký soubor pro učitele do dvou?

Netřeba.

Stačí soubor (či soubory) tzv. zkomprimovat – zmáčknout je, aby zabraly míň místa. Jsou na to speciální programy jako třeba Winrar nebo 7zip, ale umí to i novější Windows. Stačí, když na soubor kliknete pravým tlačítkem – Odeslat – Komprimovaná složka. Přípony zabalených souborů jsou třeba .rar, .zip, .7zip. Abyste je zase rozbalili, potřebujete stejný program jako odesílatel (v případě .zip netřeba, zvládne to Windows sám). Existují ale také tzv. samospustitelné zkomprimované soubory, ty mívají příponu .exe. Dají se vytvořit např. pomocí programu Total Commander (šikovný program se spoustou funkcí, velice podobný Průzkumníku Windows). Když na ně kliknete, složka se sama rozbalí na jednotlivé soubory.

Programy programy programy...

Jak už jste zjistili, pro práci se soubory potřebujete určité programy. Ale kde je vzít? Samozřejmě si je můžete koupit v obchodech, ale většina programů má svoje bezplatné varianty, které se dají zdarma stáhnout na internetu. Zkuste se podívat na

www.slunecnice.cz nebo www.stahuj.cz.

Najdete tam všechno možné, takže vybírejte pečlivě, co se vám bude hodit. Můžete si ověřit na uživatelských recenzích, nakolik je program funkční, nebo jestli nějak nezlobí. Ale i tady je třeba opatrnosti. Některé programy tu jsou podezřelé a některé vyloženě nebezpečné. Mějte přehled o tom, co si instalujete do počítače! Jedině tak se vyhnete nepříjemným překvapením.

Na těchto stránkách také nejsou vždy poslední verze programů nebo ovladačů. Pokud jdete po něčem konkrétním, zkuste nejdříve zaměřit na stránky výrobce. Tam určitě pochodíte daleko lépe a s jistotou, že vás nikdo nepodvedl.

Některé programy (i hry jsou programy!) si můžete stáhnout zdarma, některé jsou za peníze, některé mají pro svoje používání speciální podmínky. Jde o tzv. licence. Tady je seznam nejpoužívanějších spolu s výkladem, co si pod jakou licencí představit:

Demo – osekáná verze zdarma, plná za peníze

Trial – plná verze programu k odzkoušení, ale jen na omezenou dobu (třeba na měsíc)

EULA – vyjádření souhlasu uživatele s podmínkami prodejce, potvrzujete ho před spuštěním programu. Vyskytuje se u většiny placených programů.

Freeware – program zdarma, nesmíte ho měnit ani prodávat, autor si může diktovat podmínky třeba ohledně podpory

GNU GPL – volně šiřitelný a volně upravovatelný program (např. Linux), nesmí se prodávat

Plná verze – tak to je asi jasné, jedná se o protiklad k demoverzi nebo trialverzi

Shareware – program zdarma, ale když byste chtěli podporu autorů nebo aktualizace, musíte se zaregistrovat a zaplatit poplatek